

ACAN-AFMI 1637

LO TEIXIDOR

JAUME SERRA I IGLESIAS

Ara que, a l'inici del segon mil·lenni, la indústria tèxtil igualadina ha tancat un cicle de la seva prolongada història, reproduïm un bell treball literari que l'il·lustre igualadí Jaume Serra i Iglesias (1853-1938) va veure guardonat en el Certamen Científic i Literari que l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera va celebrar per la Festa Major de 1893. Serra, que acabava d'abandonar la seva ciutat nadiua per anar a viure al Vendrell, hi va guanyar un objecte d'art ofert per Lluís d'Oliver i de Riera com a millor «Monografia del obrer en una de las principals industrias d'Igualada. Descripción típica de las costúms del taller y de la familia». El treball guardonat va ser publicat a la revista mensual El Ateneo, núm. 98-99, setembre i octubre de 1893.

Serra i Iglesias va ser un intel·lectual i historiador que va prendre part activa en la vida cultural i política de la seva època. Republicà, catalanista, antigodonista, maçó i promotor de la «gimnàstica higiènica», entre d'altres facetes, va treballar com a oficial major i arxiver de l'ajuntament d'Igualada i secretari de l'ajuntament del Vendrell. Va ser president del Centre Catalanista, de l'Ateneu Igualadí i del Casal de la Comarca d'Igualada.

Com els lectors podran comprovar, el text evoca, a finals del segle XIX, una altra etapa del tèxtil igualadí que llavors es trobava pràcticament en vies d'extinció: la del teixidor a mà i la del teler de fusta, «representació genuïna de la indústria igualadina». Naturalment, n'hem respectat el text íntegrament, però per a una millor comprensió dels lectors de més d'un segle després, n'hem normalitzat l'ortografia (A.D.R.).

Això se'n va!...

I.

Sí, no hi ha remei: això se'n va!...

Amb el segle XIX s'acabarà, sense cap dubte, el teler de fusta, modest bressol de moltes fortunes, representació genuïna de la indústria igualadina, d'aquella indústria que durant tants anys constituí la riquesa d'aquesta població.

El modern teler de ferro, amb el seu complicat organisme i la seva vertiginosa activitat, s'ha proclamat senyor de les nostres quadres, i ja aquestes no presenciaran més aquelles escenes bullicioses amb què el caràcter alegre del nostre honorat teixidor a cada dos per tres les animava.

No cometrem la innocentada de lamentar aquesta gloriosa transformació, filla legítima del progrés; però almenys deixeu-nos recordar les proeses d'aquells digníssims obrers que, a mitjan d'aquesta

centúria eren la vida, la riquesa i el benestar de la nostra pàtria; deixeu-nos retratar, si podem, els costums d'aquells bons teixidors, que bé mereixen un record afectuós aquells qui, amb la seva incansable laboriositat, enlairaren el nom d'Igualada quan encara el vapor no era l'ànima de la indústria fabril.

II.

No són falòrnies, no! El teixidor, encara que pobre, era l'home més tranquil del món... i per més que el meu sogre, envellit al teler, es queixava que mai en cap calendari veiés un sant d'aquell ofici, el cert és que molts d'ells eren dignes de figurar en el *Flos Sanctorum*, si nó com a màrtirs (que poc se'n falta), com exemples almenys de santa resignació...

«Pobrets i alegrets», deien ells; és a dir, misèria i conformitat... Què voleu més d'un home?

Amb la bitllera al braç, un diari a la butxaca i un munt d'idees regeneradores al magatzem dels pensaments, els hauríeu d'haver vist de bon matí pel carrer, repassant *sotto voce* alguna cançó nova i dirigint-se a la fàbrica pel camí més curt... si la *situació topogràfica* de la taverna no els obligava a fer una volta.

Acompanyem-los a la *quadra* per un moment si volem esbrinar amb tota certesa la seva vida i miracles.

III.

La quadra era per al teixidor un petit estat on regien lleis especials, i on exercia el poder el més antic de la colla, amb el respectable títol d'*Abat*. Aquest era qui resolvia tots els plets, qui decidia totes les postes i qui imposava les multes als infractors dels costums o lleis d'aquella nació microscòpica, sense que hi cabessin apel·lacions ni recursos de cap mena.

Al codi penal de la quadra (si n'hi hagués hagut) no hi cabia més que un article: «Pagarà vuit porrons de vi a utilitat del comú tot aquell qui incorri en *desagrado* dels companys o de l'*Abat*...». Veritat és que aquesta classe de moneda no feia gaire *guerrero*; però era la més corrent i única acceptable per a l'assedegada gorja dels teixidors.

Freqüentment, els més esquilats, quan es trobaven amb el càntir buit i volien beure a costa dels altres, buscaven bronquina als infeliços neòfits parlant de coses i fets inversemblants, i els pobres incauts, caient-hi de pla, es deixaven embolicar en les disputes, que sempre acabaven apostant, els primers, vuit *porrons de vi*, posta que els segons acceptaven entusiasmats per considerar-se seguríssims de guanyar-la.

Portada la qüestió a l'*Abat* perquè resolgués, aquest decidia sempre a favor dels... busca-raons. Això era, direu vosaltres, una injustícia; però *amigos*, no era pas la justícia el que allí es buscava, sinó suc de raïms, sortís d'allà on volgués. D'altra banda, les víctimes s'espavilaven veient la jugada, i d'aquesta manera les injustícies resultaven menys repugnants, puix tenien un fi moral: treure la llana dels clatells. I a fe que ho aconseguien ben de pressa!

Això mateix feia que els teixidors agafessin certa fama de llestos i fins de savis, arribant al punt que ells mateixos es creien moltes vegades capaços, com direm després, d'arreglar l'Espanya molt més bé que el mateix Cánovas.

IV.

Altrament, com dèiem, l'Abat exercia dintre de la quadra plena jurisdicció, i com que aleshores amos i teixidors vivien en la major harmonia, no admetien els primers cap treballador a la fàbrica si aquest no es presentava a l'Abat i n'obtenia l'aprovació. Si algun era de tan mala nissaga i tan desobedient a les disposicions de la *Superioritat Abacial*, els Abats de totes les fàbriques es reunien en consell i, si acordaven refusar-lo, no era ell capaç de trobar feina enlloc.

Una vegada admès un nou teixidor a la quadra, fos qui volgués, se li adjudicava el càrrec d'*Andador*. Ell era qui havia d'agafar el càntir i anar-lo a omplir de vi, sempre que se li manés, encara que hagués d'anar a Vilanoveta.

I a fe que aquesta feina l'havien de fer sovint.

Tal volta dos companys es jugaven a la morra un càntir de vi, o bé acordaven tots els de la quadra fer una *esqueixada* de bacallà amb el corresponent allioli¹ i, vulgues que no, l'Andador havia de complir la seva delicada missió que el seu important càrrec li exigia.

I que era delicada no cal negar-ho, puix ell havia de saber sempre on venien el vi més bo. Quan en una casa *posaven ram*,² els primers d'anar-hi eren els Andadors, i si aquests continuaven sent parroquians, ja podien a ulls clucs comprar vi d'aquella casa sense por de cap engany.

V.

No és que vulguem, amb tot el que hem dit, censurar l'afició al most que demostraven els teixidors, no: aquesta no era filla del vici, ni tan sols acusava una falta; era una necessitat natural, filla de les discussions acalorades que tenien; perquè natural era que se'ls assequés la gorja a cop de fer-la treballar, ja per aclarir un punt dubtós de la política europea, o ja era per corregir la plana al mateix Bismark.

Oh, no us en rigueu, no! Si haguéssiu sentit, com nosaltres, a ca l'Oleguer o a cal Mostatxet les peroracions, els comentaris, les observacions o les discussions entaulades sobre els més palpitants assumptes del dia, us n'hauríeu fet creus. Aquells no eren obrers vulgars. Posats a la *seiedora* del teler com diputats a les tribunes, cada un d'ells era capaç de resoldre tot sol el problema social o d'arreglar la intricada qüestió d'Orient.

Tal volta hauríeu sentit que «Bismark és un tonto», «que el tsar de Rússia no sap de què se les heu» o «que Lord Glandstone aniria molt millor si fes això, o allò, o el de més enllà...».

Resultat de tot: que l'Abat havia de posar les paus moltes vegades i que l'Andador carregava amb el càntir i havia d'anar-lo a omplir a cal Dallonses, que havien fet cridar vi bo sortint de la mare a quarto i mig el porró...

Com no podien, doncs, com hem dit, estar seques les gorges!

Després de tot, bé podia perdonar-se'ls aquesta satisfacció vulgar quan acabaven d'arreglar l'Espanya i fins l'Europa entera. Tan barat ens ho fessin els nostres ministres i diplomàtics!

---

1. Conta un antic teixidor que un amic seu, gran notabilitat en això de l'allioli, solia fer aquest condiment a la SEIEDORA (seient) del teler, fent servir de mà de morter la maneta del teler mateix.

2. Senyal de vendre vi.

Tot el que tenien de mal el costum exagerat de vi i l'excessiva freqüència de les *esqueixades* era que el dissabte tenien alguns necessitat de *cobrar el bou*³ per no fer un mal paper davant de la dona, i de bou en bou arribaven a un dia que es quedaven sense setmanada.

Diguem, això no obstant, per a descàrrec de la nostra consciència i glòria dels teixidors, que aquest cas era una excepció.

Econòmics sense arribar a l'avarícia, els nostres obrers saben comprendre el valor del diner, i si el vi anava a dojo a les quadres era perquè no tenia, de molt tros, el valor que més endavant li ha donat la fil·loxera.

Que no parlem per afalagar els teixidors, ho prova l'origen de quasi tots els nostres fabricants. No n'hi ha cap d'aquests, potser, que no hagi estat Andador o Abat d'alguna quadra, i això demostra alguna cosa.

VI.

El sentit pràctic del teixidor es manifestava en totes les seves coses: dintre de la família i fora d'ella, a la quadra i fins a la taverna, on rars vegades es deixava embrutir.

Assumpte molt delicat era per a ell el del casori, i no es decidia a donar *el cop de cap*, com solia dir, que primer no hagués *rumiat molt bé la mostra*.

No li faltaven motius per a això. Els guanys eren escassos, i allò del «pan y cebolla» dels castellans, a ell no li feia la més petita gràcia.

Una dona honrada i treballadora, econòmica com ell i com ell avesada a la vida de la quadra, era el que li faltava, el que es dedicava a buscar tan bon punt la fal·lera del matrimoni li feia bellugar l'enteniment.

No em diran que tingués mires massa elevades ni que demanés coses de l'altre món. Ja sabia ell que no podia pretendre una princesa, i estava ben content de poder arreplegar una ordidora o bé una nuadora que al dissabte li portés una modesta setmanada.

Aquest era el seu *desideratum*, i no trobem pas que fes cap mal pensament.

No podem assegurar si l'amor entrava sempre en els plans matrimonials: però creiem que si per *casualitat* hi entrava, no menyspreava el pretendent un factor tan important; puix com que en aquest món, qui més qui menys tothom té per a aquella passió un raconet en el cor, no és de suposar que el teixidor fos un exemple de la regla general.

Escollida la muller i fet el prometatge, els companys de la quadra obsequiaven els nuvis amb petits regalets a l'abast de les seves *fortunes*. Res d'anells, ni d'arracades ni d'altres foteses que no havien de portar-los cap utilitat. Un plat, una cadira, un ventafocs, una escombria, tot era acceptat amb agraïment, puix per senzills que fossin, aquests objectes ajudaven a formar el niu de la futura parella.

VII.

Constituint ja en família el teixidor, els costums de la quadra continuaven sent els mateixos; però a casa seva les coses anaven més formals.

---

3. Cobrar el bou (terme de teixidor): cobrar per endavant el TROS que encara s'havia d'acabar.

Ell era l'amo dels quartos... això sí! No hi havia ningú capaç de fer-li entendre que una dona de *sa casa*, quan vol (i ho vol quasi sempre), pot i sap administrar els interessos domèstics molt més bé que qualsevol home... No; ell de la dona no se'n fiava; i no era filla de la malícia aquesta desconfiança, sinó de la ignorància i de la tradició, puix que els seus pares i els seus avis havien obrat de la mateixa manera.

Què hi voleu fer!; aquesta era la seva flaca i se li podia perdonar, més que més quan era incapaç ell de fer-li un tort a la seva muller.

Posat a casa no li faltava mai el bon humor... si hi havia feina i salut. Els seus gustos, a més, no eren massa exigents, puix s'acontentava amb una arengada i un tomàtec quan no tenia mitjans per comprar un conill —s'entén— en els dies de festa, requisit únic que es permetia i que personalment anava a comprar a les pageses de la plaça.

Després d'haver ajudat a la muller en les feines domèstiques per acabar-les més dejorn i aprofitar les hores de la tarda dels dies festius, comprava un mesuró de pinyons i, tot fent-los petar, se n'anava la parella a fer una fontada a can Rafegues o a can Busqué⁴ i cregui'n que donava gust veure el delit amb què es menjaven el modest berenar que s'enduien.

D'aquesta manera celebraven els teixidors els dies de festa, quan no es reunien unes quantes famílies i anaven a Collbàs o a Sentfores⁵ a fer-ne *una de grossa*.

Això no vol dir que alguns no s'estimessin més jugar-se algun porró de vi a la manilla, tot trencant pinyons, sota la parra d'algun hort; però per regla general preferien berenar en alguna de les moltes fonts dels entorns d'Igualada; «perquè trobaven ells que les aigües d'aquelles deus eren excel·lents... per refrescar el vi». Així ens ho deia un amic jaio quan li preguntàrem el perquè de les fontades.

El dilluns, sigui perquè no tenien peça o perquè durava la galvana del diumenge, el cert és que es passaven els teixidors sense treballar. Era una espècie de festa tant de precepte com la del diumenge, i la respectaven celebrant-la entre companys amb la imprescindible *esqueixada*, que, naturalment, l'acompanyaven amb el corresponent consum d'extracte de raïms. Bé és veritat que en els següents dies de la setmana recuperaven el perdut, imposant-se l'obligació de fer diàriament el nombre de *catxets*⁶ necessari per acabar el *tros* el dissabte.

VIII.

Deixant a part les seves aficions *diplomàtiques* i polítiques, els nostres teixidors eren, i continuen sent encara, pacífics, honrats i treballadors com ells sols.

Les teories anarquistes no han arribat pas a malejar-los, demostrant-ho la fredor amb què reben els oradors que vénen a propagar-les. Si algun d'ells es diu anarquista, no us el cregueu: ho és tan sols de boca, puix amb sos actes desmenteix a cada moment el que de paraula ve proclamant.

Més aviat admeten el socialisme, que repugna menys els seus instints i guarda major harmonia amb el seu temperament pacífic.

4. Fonts properes a Igualada.

5. Ermites a una hora de la població.

6. CATXET: Tirada de feina que comprèn el tros necessari per tornar a desenrotllar el plegat de l'ordit i plegar el de la peça. No hi havia cap teixidor que al vespre plegués sense acabar el CATXET, encara que sabés que la seva dona estava amb treballs.

Salut i feina volen ells i que els deixin estar tranquils. No significa això que es deixin trepitjar pels amos de poca consciència ni que no sàpiguen defensar els seus drets quan aquests corren perill, cosa que han demostrat amb dignitat i energia sempre que els ha convingut, sense promoure avalots, sense originar conflictes, captant-se moltes vegades les simpaties de la població en general, que ha comprès la justícia de les seves reclamacions.

Les aspiracions del teixidor igualadí, nobles i dignes de respecte, consistien (i parlem ara en temps passat, perquè avui, com hem dit, la indústria de teixits a la mà pot donar-se per morta), consistien, diem, a guanyar-se la vida honradament per a ell i la seva família. Si un dia, a còpia de privacions, arribava a tenir forces suficients per plantar i explotar pel seu compte un teleret, l'haguéreu vist, com abella laboriosa, treballar afanyós i amb extraordinari delit hores i més hores per duplicar els productes d'aquella senzilla màquina... i si aquests, per ventura, corresponien als desitjos de l'*intel·ligent motor*, no tardava el teler a trobar-se un company al costat, i més tard un altre, i un altre... donant-se el cas, i fins i tot els casos, que el teixidor modest d'un dia no molt llunyà, com per art d'encantament, quedava convertit de cop i volta en opulent fabricant.

Direu vosaltres que no eren aquests casos massa freqüents i que «una oreneta no fa istiu»...; però quan les *orenetes* són en suficient nombre per formar un vol, no ens negareu pas que alguna cosa signifiquen.

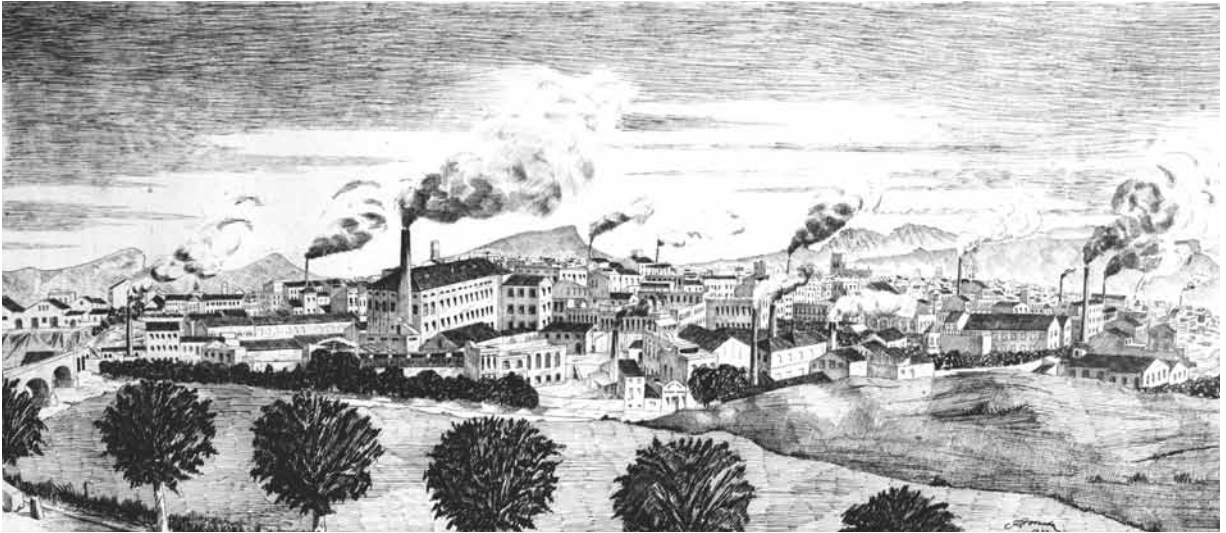
No són, verdaderament, generals els casos assenyalats, però s'han repetit a Igualada prou vegades per donar caràcter als nostres teixidors, per indicar el seu esperit laboriós i pràctic, per posar, en fi, de manifest la notable *adquirivitat* que entre els seus instints domina...

Ah! Quan contemplem, plens de patriòtica satisfacció, les altes xemeneies que de dia en dia van aixecant-se a la ciutat, i embadalits fixem la vista en les capritxoses evolucions de la negra fumarada que vomiten, de mica en mica s'apodera de nosaltres l'èxtasi... el nostre pensament va repassant la història de molts fabricants i, prenent forma les fantàstiques idees que la nostra imaginació inventa, ens sembla veure entre els núvols de fum una formosa matrona representant Igualada, que amb un primitiu teler de fusta a un costat i una poderosa màquina de vapor a un altre, entrega una corona de llorer a un modest obrer, el qual dirigeix la vista a unes lletres de foc que il·luminen el quadre, i que combinades diuen:

LABOR OMNIA VINCIT.

L'emblema del teixidor igualadí!

Vendrell 1 de juny de 1893.

Vista d'Igualada (dibuix d'Agustí Mata, 1932) (ACAN-AFMI 00284)